

Demokratická nivelizace (Nominalismus a jeho důsledky, V. díl)

Roman Cardal

22. novembra 2022 ✚ Spoločnosť ✚ CZ, Filozofia

Demokratická nivelizace

Nominalistický empirismus se musí projevit *i na politické úrovni*. Politika je přitom spojena s autoritou. Jak ale *legitimizovat autoritu* v době bezbřehého rovnostářství? Weaver rovnostářstvím nemíní pouhou rovnost před zákonem. Má na mysli onu mentalitu, která skrze diskurz o právech *nepřipouští žádnou nadřazenost, privilegium, hierarchii*. V otázce politické autority nabývá téma paradoxní podoby. Vládnout by měli ti, kdo jsou způsobilí *věděním a ctností*, což jsou kvality, které lze na post-civilizačních troskách Západu získat jen stěží. Vědění totiž bylo nahrazeno roztržštěnou specializací a získat, natož se dočkat ocenění ctnosti, je v atmosféře relativismu takřka nemožné: „*K získání vědomosti a ctnosti je nutno mít nějaké ponětí o transcendenci, a proto jsou vědomost i ctnost trnem v oku všem, kteří lpí na materiálním standardu*“ (s. 40).

Ilustračný obrázok, zdroj: picryl.com

Moderní přesvědčení o rovnosti všech lidí bylo všeobecně přijato a každý si je vědom své vlastní důležitosti. Vyjdeme-li však z toho, jak je takový hrdý nositel práv lidsky formován, pochopíme, že prosazení ideje rovnosti nemusí být tak velkou výhrou. Průměrný občan západních států vyznává *utilitarismus a pragmatismus*. Takový stav nemůže zůstat bez důsledků pro charakter politiky, která zpětně ovlivňuje celou strukturu společnosti: „*Přiznáme-li větší význam prožitku než myšlení, brzy budeme na základě extrapolace přiznávat větší význam tomu, po čem toužíme, než tomu, co si zasloužíme. Tomuto utilitaristickému standardu se podvolily dokonce i vzdělávací instituce*“ (s. 41).

Za tragického protagonistu degradace politického života západního člověka Weaver označuje *střední třídu* (buržoazii). Ta je onou skupinou občanů, která v době svého vzestupu nepatřila ani k chudé, ani k výrazně bohaté vrstvě, jež ovládala klíčové pozice společnosti. Právě se střední třídou Weaver spojuje ideologii socialismu:

„Mnohé se vyjasní, uvědomíme-li si, že socialismus není původně koncepcí proletářskou, nýbrž koncepcí střední třídy. Ta si vzhledem ke svému společenskému zařazení obzvláště libuje v pocitu bezpečí a sebeuspokojení. Z obou stran je chráněna třídami, které musejí vstřebávat největší otřesy, takže sama má tendenci zapomínat na rizika existence. Nižší třída má blízko ke stavu nedostatku a vypěstovala si mužnou pevnost, ba někdy je tváří v tvář nejistotě pohnuta až k aristokratické ušlechtilosti. Vyšší třída nese tíhu odpovědnosti a její život nemůže nebýt dramatem, neboť do jejích rukou je svěřeno mnoho. Je vystavena paprskům přízně i výbuchům nespokojenosti. Člověk na vrcholku hierarchie, ať už je postavena na opravdových hodnotách, či nikoliv, dobře ví, že mu jde o krk. A v prostoru uprostřed se rozvaluje otupělá střední třída (nabyvší v rámci nové transformace západního člověka nesmírné počestnosti). Miluje pohodlí, neriskuje skoro nic, děsí ji myšlenka na každou změnu a jejím cílem je vybudovat materialistickou civilizaci, která by zaplašila vše, co ohrožuje její sebeuspokojení. Má konvence, nikoli ideály. Je umytá, nikoliv čistá“ (s. 41).

Politický vliv střední třídy neustále roste (nezapomeňme, že námi analyzovaný text vyšel těsně po druhé světové válce). Aristokratické hodnoty vědění a ctnosti jsou přehodnoceny a jsou z nich učiněny prostředky pro dosažení cílů nových politických elit: *„... vědění se stává mocí ve službách žádostivosti. Stát již nerozvíjí vnitřní potenciál člověka, nýbrž proměňuje se v obudnou byrokracii, jejímž cílem je podpora hospodářské činnosti“ (s. 42).*

Čtenář se možná zeptá, co je špatného na tom, když stát podporuje hospodářskou činnost? Má ji snad vyloučit z oblasti svého zájmu? S tím by Weaver jistě nesouhlasil. Jeho kritika však míří jinam. Ekonomika se v moderní době stala cílem, který již *není podřazen žádným vyšším hodnotám*, neboť vnější, politické poměry se přizpůsobily *převrácení řádu*, který člověk vykonal *v sobě samém*, když uvrhl svůj rozum a vůli do otroctví žádostivosti.

Tento eminentně platónský motiv Weaver připomíná i ve vztahu k prosazování se politiky sociální demokracie, která nivelizuje vše ve jménu rovných potřeb občanů: *„Program sociální demokracie chce tento „žebřík všech nejvyšších hodnot“ podrazit. Proč? Nejvyšší hodnoty jsou pro mnohé mimořádně znepokojivou koncepcí, evokují totiž houževnatou práci, sebezapření, bezesné noci, a to vše se buržoazii velmi zajídá. Sociální demokracie nabízí jiný cíl: vědecky řízený výkrm“ (s. 43–44).*

Pro ekonomiku je program sociální demokracie (dnes bychom řekli hospodářský program států EU) katastrofální. Poválečná stimulace konzumu postupně podlomila produktivní síly. Navíc rozsela ve společnosti silnou nedůvěru: *„Jelikož se každému dostalo hojného ujišťování, že „není o nic horší než všichni ostatní“, téměř jistě ho bude sžírat podezření, že dostává méně, než mu náleží“ (s. 47).*

Rovnost před zákonem není výsadou moderních demokracií. I jiné politické režimy tento požadavek respektují. Poválečné demokracie ale slibují rovnost postavení, a to je podle Weavera nespravedlivé, protože *„stavět na roveň vola se lvem je tyraní“ (s. 48).* Jelikož je rovnost postavení nemyslitelná bez vyrovnání ekonomických rozdílů mezi občany, musí se přistoupit k použití politických prostředků. To se rovná totalitní praxi: *„Volání po politické rovnosti bylo rozšířeno o požadavek rovnosti ekonomické, jež měla naplnit ideál egalitářů hmatatelným obsahem. Něco tak nereálného dokáže ovšem vynutit jedině despotie, čímž se vysvětluje, proč se moderní vlády oddané*

tomuto programu v despotii proměnily, bez ohledu na to, jak ji maskují“ (s. 48).

Weaver za vším spatřuje *romantickou vizi*, pro niž je typická idea spontánního směřování člověka do plného rozkvětu. Lidská bytost *nepotřebuje kázeň a disciplínu*, neboť její přirozený potenciál ji ke zralosti automaticky dotlačí. Politicky to znamená, že člověka je třeba *dobře žít a opečovávat*, čímž vznikne společnost plně prosperujících jedinců. V demokratických deklaracích typu „šance být úspěšný“ Weaver odkrývá zásadní dilema. Být úspěšný s sebou nese pozvednutí se „*nad méně zasloužilé a být v postavení poměřitelném s nižšími i vyššími referenčními body*“ (s. 48–49). Tím se utváří *společenská hierarchie*, proti níž ale moderní demokracie bojuje.

Americký autor vidí řešení v *revizi pohledu na demokracii*. Ta nemá být cílem, nýbrž *jen prostředkem*, který lze použít k dosažení *aristokratických cílů*. Žádná vláda, ani ta demokratická, se neobejde bez kvalifikovaných vůdců, což nás opět přivádí k otázce *vědění a ctností*, tedy k hodnotám *zjevně aristokratickým*. Aristokratické, pragmaticky nedeformované vědění ukazuje člověku jiný směr a vtiskuje svou pečeť politickým koncepcím: „... *otázky účelu státu... jsou neoddělitelné od otázky účelu individuálního bytí... Je-li primární potřebou člověka zdokonalovat vlastní duchovní bytí a připravit se na nesmrtelnost, pak kultivace mysli a citů nabývá větší důležitosti než vše ostatní*“ (s. 50–52).

Pokud má tedy Weaver pravdu, pak tím zároveň nabývá na důležitosti myšlenkový návrat k filosofickým analýzám autorů, kteří problém lidské nesmrtelnosti nevypouštějí ze zřetele. Zvláště se stávají aktuální pojednání, která uvádějí do vztahu problém politického režimu a pokračování individuálních životů za hranicí tělesné smrti. Jedním z nejhlubších myslitelů, kteří tuto souvislost kvalifikovaně reflektují, byl Platón. Proto s ním má R. Weaver nemálo styčných bodů.

***

predchádzajúce časti:

Nominalizmus a jeho d?sledky

Od princíp? k d?sledk?m – etapy postupného úpadku (Nominalizmus a jeho d?sledky, II. díl)

Pr?lom nominalizmu do vzd?lávacieho procesu (Nominalizmus a jeho d?sledky, III. díl)

Krizové momenty pod lupou – Pád do bezprost?ednosti (Nominalizmus a jeho d?sledky, IV. díl)

***

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/nominalizmus-a-jeho-dusledky-v/>